
Utveckling av kyrkostyrelsens tillsyn över prästlönetillgångarna

Stödmaterial till 46 kap. kyrkoordningen

Dokumentets huvudsakliga innehåll

Syftet med detta stödmaterial är att främja en enhetlig tillämpning av kyrkoordningens bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna genom att beskriva innebörden av den nya och de ändrade bestämmelserna som kyrkomötet beslutat om 2025. Tyngdpunkten i stödmaterialiet ligger på de nya ramar som bestämmelserna utgör för stiftens förvaltning i syfte att öka förståelsen för bestämmelsernas krav och även bidra till samsyn inom tillsynsorganisationen i utvecklingen av kyrkostyrelsens tillsyn över prästlönetillgångarna.

Detta stödmaterial är ett komplement till och ska läsas tillsammans med de aktuella bestämmelserna och övrig lagstiftning.

Stödmaterialiet är inte rättsligt bindande, utan ger exempel som kan vara till hjälp vid tillämpningen av bestämmelserna. Stödmaterialiet utesluter inte andra sätt för att uppnå det resultat som avses med bestämmelserna, utan speglar kyrkostyrelsens tolkning.

Stödtexterna ligger i färgmarkerade rutor i dokumentet för att det tydligt ska framgå vad som är bestämmelser och vad som är stödmaterial. Endast de bestämmelser där det har bedömts finnas ett behov av stöd är kommenterade.

46 kap. Prästlönetillgångar och annan ändamålsbestämd egendom

Prästlönetillgångar

1 § Prästlönetillgångarna består av fast egendom och tomträtter (prästlönefastigheter) samt andra tillgångar (prästlönefond). Av 9 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan framgår att prästlönetillgångarna har till ändamål att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse.

2 § Stiftens ska förvalta prästlönetillgångarna.

Församlingarna har andelar i avkastningen av prästlönetillgångarna allt efter hur stor del av tillgångarna som kommer från den församlingen. Om en församling ingår i ett pastorat ska det som i detta kapitel sägs om församlingar i stället gälla pastoratet.

3 § Prästlönetillgångarna ska förvaltas så att andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet balanseras. Tillgångarna ska därtill förvaltas på ett etiskt försvarbart sätt i enlighet med kyrkans grundläggande värderingar. Förvaltningen ska vara ändamålsenlig och resurseffektiv.

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna och om tillsynen över förvaltningen.

Fyra hållbarhetsdimensioner

Bestämmelsen uttrycker ramarna för förvaltningen av prästlönetillgångarna. Dessa bygger på Svenska kyrkans fyra hållbarhetsdimensioner och grundläggande värderingar. De fyra hållbarhetsdimensionerna ska genomsyra förvaltningen i syfte att skapa en hållbar markförvaltning.

Andlig hållbarhet

I *Ett biskopsbrev om klimatet* skriver biskoparna följande: ”Klimatkrisen är sannolikt den största gemensamma utmaningen som mänskligheten någonsin stått inför. Den påverkar oss alla som lever under samma himmel, på samma jord [...] Vi måste alla ompröva vårt sätt att tänka kring livsstil, välfärd, hållbarhet och rättvisa: för skapelsens skull, för livets skull, för våra barnbarns och deras barnbarns skull.” (s. 13). I slutet av biskopsbrevet uppmanar biskoparna Svenska kyrkans församlingar, stift och den nationella nivån att ”låt[a] en teologiskt reflekterad syn på skapelsen prägla den ekonomiska förvaltningen av aktier, skog och mark för att minska klimatpåverkan och påskynda klimatomställningen.” (s. 95).

Denna teologiskt reflekterade syn på skapelsen fångas i uttrycket andlig hållbarhet. Talet om andlig hållbarhet är rotat i Bibelns sätt att beskriva skapelsen och människan. Till denna teologiska grund hör att allt som finns är skapat och älskat av Gud, att skapelsen är en gåva från Gud genom vilken Gud möter oss och ger sig till känna, att människan har ansvar att förvalta jorden men inte är dess centrum. För att förvaltningen av prästlönetillgångarna ska vara andligt hållbar behöver därför ett antropocentriskt perspektiv, där människan är alltings centrum, ersättas av ett bibliskt förankrat skapelseorienterat perspektiv, vilket fogar oss samman med den övriga skapelsen och med kommande generationer.

Andlig hållbarhet handlar om det som görs på lång sikt. Det innebär en kritik av kortsiktiga intressen och en kallelse till livsstilsförändringar och till ett förvalterskap som gagnar det gemensamma goda. En andligt hållbar förvaltning föds ur ett förhållningssätt gentemot skapelsen präglad av vördnad och varsamhet, förundran och tacksamhet.

Med andlig hållbarhet avses i denna bestämmelse en förvaltning som med varsamhet brukar egendomen utan att det sker på ett sätt som äventyrar kommande generationers livsförutsättningar eller andra arters livsvillkor. Att finna en långsiktig balans mellan dimensionerna kan också vara ett uttryck för andlig hållbarhet.

Vid beaktande av andlig hållbarhet i relation till ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet finns åtta vägledande principer:

1. Långsiktighet i vilken förvaltningen har framtidsperspektiv som värnar skapelsen, stärker naturens resiliens mot klimatförändringar, främjar både den biologiska mångfalden och klimaträttvisa.
2. Flexibilitet i betydelsen att kyrkan alltid kan ompröva och hitta nya vägar framåt i förvaltningen i linje med insikten om att vi människor gör gott för skapelsen och samtidigt kan förbättra oss.
3. Respekt och måttfullhet som gör att förvaltningen visar stor respekt för skapelsen med måttfullt nyttjande av densamma.
4. Försiktighet som ger förvaltningen hjälp att stanna upp vid osäkerhet om huruvida åtgärder som planeras är andligt hållbara.
5. Ödmjukhet och mod som ger förvaltningen vägledning i att vara ödmjuk inför att vi både har ett klimatnödläge och en hotad biologisk mångfald, och mod att ställa om och söka nya vägar framåt för att bidra till skapelsens överlevnad.
6. Dialog och försoning bör prägla samtal och arbetssätt i förvaltningen, med främjande av förståelse och samverkan mellan olika sammanhang.
7. Barns och ungas andlighet ska värnas i relation till skog och mark.
8. Förvaltningen ska bidra till att främja människors hopp för framtiden, stärka människors livsmod och bidra till engagemang för den omställning vi alla behöver vara en del av som skapande medskapare.

Andlig hållbarhet är ett dynamiskt och levande begrepp som kan omprövas och utvecklas över tid, i pågående samtal och reflektion. Denna hållbarhetsdimension ger både uttryck för metoden (en inställning som präglar hur arbetet i stiftet bör ske) och för uppgiften (ett ansvarskännande över generationsgränserna som präglar inställningen till övriga hållbarhetsdimensioner).

Fördjupning:

- Ett biskopsbrev om klimatet [Ett biskopsbrev om klimatet - Svenska kyrkan](#)

Ekologisk hållbarhet

Med ekologisk hållbarhet avses i den här bestämmelsen bland annat värnande av livskraftiga habitat och livsmiljöer för olika arter och naturtyper, kvaliteter inom dessa habitat och livsmiljöer, främjande av sammanhängande livsmiljöer och stärkande av strukturer för att upprätthålla ekosystemtjänster. Hållbarhet, ur det ekologiska perspektivet, förutsätter att det finns en kontinuerlig tillgång över tid till

sådana livsmiljöer som behövs, det vill säga utan stora avbrott i skogsekosystemen med dess strukturer och funktioner. I den ekologiska hållbarheten ingår exempelvis klimatnytta som en ekosystemtjänst.

Social hållbarhet

Med social hållbarhet avses i den här bestämmelsen ett nyttjande som bidrar till att stärka människor och social välfärd, och som stärker delaktighet och social inkludering. Social välfärd speglar att skogen är värdefull för att främja företagande, sysselsättning och goda arbetsvillkor för såväl svensk som utländsk inhyrd arbetskraft. Inom den sociala dimensionen faller även sådant som ibland kallas för sociala värden. Skogen är värdefull för människors livskvalitet, hälsa och personliga välfärd, utöver att främja företagande, sysselsättning och goda arbetsvillkor. Inom denna dimension ryms även hänsyn till berörda lokalsamhällen, såsom samebyar, och hänsyn till kulturmiljövärden.

Ekonomisk hållbarhet

Med ekonomisk hållbarhet menas i den här bestämmelsen ett väl avvägt och uthålligt nyttjande av resurser så att de kan komma till nytta både på kort och lång sikt utan att äventyra framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Det innebär också att nyttja och sköta resurserna på ett sätt så att de skapar nya värden på sikt.

Hållbarhetsdimensionerna ska balanseras

Bestämmelsen vilar på en teologisk grundsyn som betonar kallelse, ansvar och relationen till Gud, medmänniskan och skapelsen. De fyra hållbarhetsdimensionerna – andlig, ekologisk, social och ekonomisk – ska bedömas såväl självständigt som tillsammans, som jämbördiga och odelbara, utan hierarkisk ordning.

Hållbarhetsdimensionerna ska utgöra en utgångspunkt vid överväganden och beslutsfattande i förvaltningen och tydliggör att flera olika värden ska finnas med i den sammanvägda bedömningen. Det påverkar vilka underlag som inhämtas inför beslut och vilka kompetenser som deltar i beredningen. Vid förvaltningen av skogsmark innebär det att en avvägning alltid behöver göras av det specifika skogsbeståndets olika värden i relation till beslutade mål och inriktning, dess geografiska läge, placering i ett större landskap och förutsättningar för att värna olika värden på platsen. Exempelvis kan skogens ickemonetära värde för biologisk mångfald – som habitat för en hotad art eller ett geografiskt områdes betydelse för sammanhängande livsmiljöer för djur och växter i landskapet – ges företräde framför ekonomisk avkastning vid avverkning. Det kan också handla om att tätortsnära skog brukas och sköts på ett sätt som i första hand värnar sociala värden och främjar den lokala församlingens behov och församlingsbors tillgång till natur, trots att marken exempelvis skulle kunna säljas och nyttjas för bebyggelse.

Fördjupning:

- Kornet Svenska kyrkan [Miljöledning](#)

Ett etiskt försvarbart sätt och kyrkans grundläggande värderingar

I prästlönetillgångarnas förvaltning ska etiska principer beaktas och kyrkans grundläggande värderingar stå i förgrunden. Till hjälp för detta har Svenska kyrkan, inom vår evangelisk-lutherska tradition, etik i vilken människovärdesprincipen och förvaltarskapstanken samspelar. Den är förankrad i det som är gemensamt för människor av olika trosuppfattningar och ideologier samtidigt som Jesu kärleksbudskap, liv och gärning har avgörande betydelse.

Ändamålsenlig och resurseffektiv förvaltning

Begreppen relaterar till utformningen av förvaltningen av prästlönetillgångarna och inte till tillgångarna som sådana. Det är alltså förvaltningen som ska vara ändamålsenlig och resurseffektiv.

Begreppet ändamålsenlig ger uttryck för att förvaltningen sker på ett lämpligt och funktionellt sätt så att tillgångarna kommer till nytta med beaktande av att det kan finnas olika värden. Begreppet ska också förstås som en lämplig metod, eller ett sätt att arbeta, för att uppnå något avsett.

Det är centralt att prästlönetillgångarna förvaltas på ett effektivt sätt. Detta innebär att prästlönetillgångarna ska förvaltas sakkunnigt, att förvaltningsorganisationen utformas på ett ändamålsenligt sätt och att resurser används ansvarsfullt.

4 § Utgifterna för stiftets förvaltning av prästlönetillgångarna ska betalas med inkomsterna från denna förvaltning.

Nettovinsten på förvaltningen av prästlönefastigheterna utgörs av vad som återstår av vinsten från den samlade förvaltningen av denna egendom efter det att stiftet har avsatt de medel som behövs för förvaltningen av egendomen. Nettovinsten av prästlönefondens förvaltning utgörs av avkastningen under räkenskapsåret minskad med det belopp som enligt 11 § har avsatts för att säkra fondkapitalet mot inflationen.

5 § Den nettovinst som uppkommer vid förvaltningen av prästlönetillgångarna och som tillkommer församlingarna ska stiftet fördela på dessa i förhållande till deras andelar i prästlönetillgångarna.

Stiftet får dock av vinsten behålla de medel som behövs för förvaltningen.

Samtidigt som vinstmedel betalas ut till församlingarna ska stiftet till den nationella nivån betala ett lika stort belopp.

5 a § Kyrkostyrelsen har tillsyn över stiftets förvaltning av prästlönetillgångarna. I tillsynen ingår råd, stöd och hjälp i frågor som rör förvaltningen.

5 b § Ett stift är skyldigt att på begäran av kyrkostyrelsen tillhandahålla handlingar och annat material som rör förvaltningen, samt att ge kyrkostyrelsen de upplysningar som behövs för tillsynen.

5 c § Om kyrkostyrelsen i sin tillsyn uppmärksammar allvarliga brister i ett stifts förvaltning av prästlönetillgångarna, ska kyrkostyrelsen genom en skrivelse till kyrkomötet föreslå de åtgärder som föranleds av stiftets agerande. Till skrivelsen ska fogas ett yttrande från stiftet.

Kyrkostyrelsen ska årligen till kyrkomötet redovisa iakttagelser från tillsynen av förvaltningen.

5 d § Kyrkostyrelsen ska minst en gång varje år kalla till överläggningar med företrädare för stiftet för samråd och uppföljning av förvaltningen av prästlönetillgångarna.

6 § Årsredovisningen för prästlönetillgångarnas förvaltning ska senast den 1 juli varje år överlämnas till församlingarna och kyrkostyrelsen.

I redovisningen ska det för varje församling anges hur stort belopp som motsvarar församlingens andel i nettovinsten.

7 § Senast i samband med att stiftet lämnar sin årsredovisning för prästlönetillgångarnas förvaltning ska stiftet betala ut församlingarnas andelar av nettovinsten på denna förvaltning.

Prästlönefastigheter

8 § Förvaltningen av prästlönefastigheterna ska utifrån lokala förutsättningar bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av brukningsmetoder. Förvaltningen ska värna och främja flera värden samtidigt, såsom andliga värden, biologisk mångfald, kulturmiljö, klimatnytta, ekosystemtjänster i övrigt, social välfärd och uthållig totalavkastning.

En gemensam inriktning

Bestämmelsen omfattar all markförvaltning, det vill säga såväl skog som jord och övrig mark. Bestämmelsen omfattar inte förvaltning av prästlönefonder.

Bestämmelsen ger uttryck för ett gemensamt förhållningssätt för att omsätta de fyra hållbarhetsdimensionerna i 3 § i praktiken. Den gemensamma inriktningen syftar till att skapa en gemensam utgångspunkt som uttrycker vad Svenska kyrkans markförvaltning strävar efter.

Bestämmelsen kom till bland annat för att konkretisera hållbarhetsdimensionerna för markförvaltningen av prästlönefastigheterna och för att samla och ena vad Svenska kyrkans markförvaltning står för. Detta särskilt mot bakgrund av att förvaltningen sker inom tretton självständiga stift.

Inriktningen är inte bindande för annan markförvaltning, till exempel skog- och jordbruksmark som ägs av en församling eftersom denna inte regleras av 46 kap. kyrkoordningen. Det hindrar förstås inte att inriktningen också tillämpas på eget initiativ även vid denna markförvaltning som bedrivs av Svenska kyrkans församlingar, pastorat och stift.

Utifrån lokala förutsättningar

Förvaltningen av prästlönefastigheterna ska utifrån lokala förutsättningar bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap. Förutsättningarna på platsen får betydelse för vad som blir relevant inom respektive stift. Finns det till exempel fornlämningar får det betydelse jämfört med om så inte är fallet. Är det en tätortsnära skog med högt rekreativvärde kan det få betydelse för valda brukningsmetoder jämfört med om skogen inte är tätortsnära. Stiftet ska med

hållbarhetsdimensionerna och inriktningen som utgångspunkt, besluta om detaljerna i förvaltningen genom att exempelvis sätta verksamhetsnära mål utifrån lokala förutsättningar.

Ett varierande och multifunktionellt landskap

Med ett varierande och multifunktionellt landskap menas i den här bestämmelsen landskap som tjäna flera syften eller ändamål samtidigt. Där finns plats för olika miljöer och olika former av markanvändning, såväl jordbruk och skogsbruk, som exempelvis bebyggelse och energiproduktion.

Fördjupning:

- Skogsstyrelsen om grön infrastruktur [Grön infrastruktur - Skogsstyrelsen](#)
- Naturvårdsverket om Skogslandskapet [Skogslandskapet](#)
- Publikation: Bättre sent än aldrig – indikatorer för skogslandskapets gröna infrastruktur (2022)
<https://www.naturvardsverket.se/publikationer/7000/978-91-620-7063-2/>
- Forskningsprogrammet Landpaths [Framtidens multifunktionella landskap i Sverige - LANDPATHS](#)

En mångfald av brukningsmetoder

En mångfald av brukningsmetoder relaterar till den del av marken som brukas, det vill säga genom jordbruk eller skogsbruk. Brukningsmetoder är ett brett begrepp som i den här bestämmelsen omfattar olika sätt att bruka marken. Detta mosaikartade landskap, som inriktningen ger uttryck för, bidrar också till större motståndskraft mot klimatförändringar och minskad påverkan på den biologiska mångfalden och höjer generellt kvalitén på ekosystemen.

Fördjupning:

- Skogsstyrelsens faktablad om åtgärder för mer variation i brukad skog [Ett mer variationsrikt skogsbruk](#)
- Skogsstyrelsen om hyggesfritt skogsbruk [Hyggesfritt skogsbruk - Skogsstyrelsen](#)

Värna och främja flera värden samtidigt

När det gäller vilka värden som ska värnas och främjas i markförvaltningen ger bestämmelsen exempel på några av de värden som är viktiga, men den ska inte uppfattas som en uttömmande lista.

Som en del av tillsynsuppdraget följer kyrkostyrelsen upp och rapporterar till kyrkomötet på vilket sätt stiftens arbetar med att värna och främja de olika värden som anges i den gemensamma inriktningen.

Andliga värden

Med andliga värden avses i den här bestämmelsen detsamma som andlig hållbarhet i 3 §.

Biologisk mångfald

Med biologisk mångfald avses i den här bestämmelsen såväl (1) mångfald av ekosystem, (2) mångfald mellan ekosystem, som (3) mångfald inom arter.

Fördjupning:

- Skogsstyrelsens målbilder om god miljöhänsyn [Målbilder för god miljöhänsyn - Skogsstyrelsen](#)
- Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) till skogsvårdslagen, genom ändring och omtryck SKSFS 2022:1, se 7 kap. Hänsyn till naturvården, kulturmiljövården och rennäringen, från sid. 20 [Föreskrifter om ändring i Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd \(SKSFS 2011:7\) till skogsvårdslagen;](#)
- Skogsstyrelsens vägledningar och kunskapsstöd artskydd [Vägledningar och kunskapsstöd artskydd - Skogsstyrelsen](#)

Kulturmiljö

Med begreppet kulturmiljö avses i den här bestämmelsen detsamma som gäller enligt allmän lagstiftning.

I 1 § skogsvårdslagen (1979:429) anges att skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden ”behålls”. Vid skötseln ska hänsyn tas även till andra allmänna intressen (med vilket avses rennäringens, kulturmiljövårdens, rekreations- och friluftsintrasset samt naturvårdens intresse i vidare betydelse).

I 1 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950) anges vidare att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön. Kulturmiljölagen syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Enligt kulturmiljölagen ligger ett särskilt ansvar bland annat på markanvändare att ”se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas”.

I 1 kap. 1 § miljöbalken anges att miljöbalken ska tillämpas så att bland annat ”värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas”. Vidare anges i 2 kap. 3 §, den så kallade försiktighetsprincipen, bland annat att ”[a]lla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsåtgärder i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.” Försiktighetsprincipen gäller, enligt 2 kap. 7 § miljöbalken, ”i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla [den]. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsåtgärder jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.” Utöver miljöbalken finns en lång rad andra krav, till följd av artskyddsbestämmelser eller EU:s naturrestaureringsförordning (EU) 2024/1991, som kan innebära begränsningar i valfriheten i brukningsmetoder på olika sätt.

Fördjupning:

- Skogsstyrelsen om hänsyn till kulturlämningar [Hänsyn till kulturlämningar - Skogsstyrelsen](#)

- Riksantikvarieämbetets rapport (2020) [Skador på fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar vid skogsbruk](#)

Klimatnytta

Klimatnytta är en av flera ekosystemtjänster. Bestämmelsen ger i denna del uttryck för skogens potential för att begränsa klimatförändringarna, exempelvis genom att öka kolinlagringen. Svenska kyrkans intention är att göra gott och eftersträva bästa klimatnytta grundat på bästa tillgängliga forskning och vetenskap.

Fördjupning:

- Svenska kyrkans färdplan för klimatet [En gemensam färd](#)
- Skogsstyrelsen om skog och klimat [Skog och klimat - Skogsstyrelsen](#)

Ekosystemtjänster i övrigt

Ekosystemtjänster kan definieras på flera sätt. I den här bestämmelsen avses en bred definition som omfattar olika produkter och tjänster som ekosystemen ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Ekosystemtjänster omfattar allt från att bidra med råvaror, ge en stabil och hälsosam naturmiljö, till att jämna ut effekterna av störningar och extremväder genom exempelvis vattenreglering och kolbindning, men även ge oss upplevelserikedom och livskvalitet i form av friluftsliv, rekreation och upplevelser av natur- och kulturarv samt mer allmänt ge utrymme för ekosystemen och livsmiljöer.

Fördjupning:

- Naturvårdsverket om ekosystemtjänster [Ekosystemtjänster](#)
- Skogsstyrelsen om ekosystemtjänster [Ekosystemtjänster - Skogsstyrelsen](#)
- Skogsstyrelsen om skog för upplevelser och rekreation [Skog för upplevelser och rekreation - Skogsstyrelsen](#)
- Skogsskötselserien – Skogsskötsel för friluftsliv och rekreation (2016) [skogsskotselserien-15-skogsskotsel-for-friluftsliv-och-rekreation.pdf](#)

Social välfärd

Social välfärd i den här bestämmelsen ingår i den sociala hållbarheten och speglar att skogen är värdefull för att främja företagande, sysselsättning och goda arbetsvillkor för såväl svensk som utländsk inhyrd arbetskraft.

Fördjupning:

Upphandlingsmyndigheten riskbedömning efter uppgifter från GS-facken om arbetsrättsliga villkor i upphandling [Slutsatser av riskbedömning: skogsvårdare | Upphandlingsmyndigheten](#)

Uthållig totalavkastning

Uthållig totalavkastning relaterar till ekonomisk hållbarhet och därmed ett väl avvägt och uthålligt nyttjande av resurser så att de kan komma till nytta både på kort och lång sikt utan att äventyra framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Detta innebär bland annat att sträva efter en något sänkt jämn nivå på totalavkastningen över tid, vilket bidrar till en förutsebarhet för församlingarna vid utdelning av avkastningen.

8 a § Vid förvaltningen av prästlönefastigheter ska särskilda åtgärder vidtas för att främja renskötselrätten, koncessionsrenskötsel och den rätt urfolk har att utöva sina andliga och kulturella traditioner i de områden där de traditionellt har bott och verkat.

Den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke ska tillämpas vid markanvändningsåtgärder som har en direkt och betydande påverkan för renskötsels bedrivande.

Urfolksrättens principer ska få genomslag i Svenska kyrkans markförvaltning

Bestämmelsen ger uttryck för att urfolksrättens principer ska få ett tydligare genomslag i Svenska kyrkans markförvaltning. Samer har rätt att påverka användningen, förvaltningen och bevarandet av naturtillgångar inom marker som berör samerna. Samernas deltagande bör ske genom samråd eller samplanering som syftar till att nå överenskommelser mellan Svenska kyrkan och samerna om sådan markanvändning. Syftet är att skydda samer mot diskriminering och vidta särskilda åtgärder för att samer som urfolk ska kunna fortsätta bruka och leva på den mark där de traditionellt har bott och verkat.

Enligt nationell lagstiftning ska skogsbruket ta hänsyn till rennäringens behov, främst med utgångspunkt i skogsvårdslagen. Skogsstyrelsen har även utfärdat allmänna råd på området. Det handlar framför allt om hur rennäringen och skogsbruket ska kunna verka parallellt på samma marker och hur åtgärder inom skogsbruket kan behöva anpassas så att rennäringens förutsättningar inte försämras.

Det finns även principer inom internationell urfolksrätt och mänskliga rättigheter som Svenska kyrkans skogsbruk behöver förhålla sig till och respektera. Rätten att utöva renskötsel är även en kulturell rättighet. Rörande samerna har FN uttalat att renskötsel är en bärande del av den samiska kulturen och därmed en del av de mänskliga rättigheterna.

Vidare ska förvaltningen av prästlönetillgångarna bidra i arbetet med den officiella ursäkten till samerna och de åtaganden som fastslagits inom ramen för ursäkten. I Svenska kyrkans handlingsplan utifrån åtagandena kopplade till Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket 2022–2031 anges att ”Svenska kyrkan behöver i högre grad respektera och säkerställa dels folkrättsliga principer till skydd för urfolks mänskliga rättigheter och samers livsvillkor, dels folkrättsliga principer som berör specifikt urfolk”. Rätten till inflytande och möjligheten att påverka utformningen av kyrkans skogsbruk är också centrala frågor, då försoningsarbetet till stor del fokuserar på att omförhandla tidigare maktrelationer och att aktivt verka för upprättelse för kyrkans tidigare övergrepp och kränkningar. Bestämmelsen befäster budskapen i Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket och tydliggör vad de särskilda åtgärderna är avsedda att främja.

Medan andra stycket i 8 a § är specifikt inriktat på markanvändningsåtgärder som påverkar renskötelsens bedrivande är första stycket – som handlar om ”särskilda åtgärder” – formulerat på ett mer principiellt sätt och kan ge stöd för en rad olika åtgärder och regleringar.

Fördjupning:

- Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket [Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket - Svenska kyrkan](#)

Vidta särskilda åtgärder för att främja renskötserätten och koncessionsrenskötelsen

Syftet med bestämmelsen i denna del är dels att främja renskötserätten och koncessionsrenskötsel. Med renskötserätten och koncessionsrenskötsel avses inte något annat än vad som framgår av rennäringslagen (1971:437). Det är endast samer som har rätt att bedriva båda dessa former av renskötsel. Inom koncessionsrenskötsel kan dock samer driva skötesrenar som ägs av personer som tillhör minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset. Minoritetens rättigheter i detta avseende berörs därmed indirekt genom denna princip.

Fördjupning:

- Skogsstyrelsens allmänna råd till 31 § skogsvårdslagen, i Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) till skogsvårdslagen, genom ändring och omtryck SKSFS 2022:1, se sid. 32f. [Föreskrifter om ändring i Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd \(SKSFS 2011:7\) till skogsvårdslagen;](#)
- Svenska Samernas Riksförbunds skogspolicy [SSR:s Skogspolicy – Svenska Samernas Riksförbund](#)
- Skogsstyrelsens webb [Skogsbruk och rennäring - Skogsstyrelsen](#)

Vidta särskilda åtgärder för att främja den rätt urfolk har att utöva sina andliga och kulturella traditioner i de områden där de traditionellt har bott och verkat

Syftet med bestämmelsen i denna del är att främja den rätt urfolk har att utöva sina andliga och kulturella traditioner i de områden där de traditionellt har bott och verkat.

Det som menas med rätten att utöva andliga och kulturella traditioner handlar om att synliggöra och respektera samiska andliga och kyrkliga traditioner i områden där det bor samer och är alltså inte begränsat till renskötande samer. Att främja denna rätt omfattar exempelvis hänsyn för att freda samiska heliga platser. Att främja bevarandet av, och underlätta tillgången till, samiska heliga platser är något som kyrkostyrelsen bedömer att stiftens aktivt bör arbeta med.

En helig plats kan vara många olika saker, antingen en plats, ett föremål, bygge, (natur)område eller ett särdrag i naturen, som anses vara av särskild vikt enligt urfolks eller lokalsamhällens traditioner på grund av dess religiösa och/eller andliga betydelse.

En grundläggande förutsättning för att kunna vidta särskilda åtgärder med anledning av heliga platser är att stiftens tillsammans med samiska företrädare gemensamt identifierar särskilt viktiga områden lokalt.

Fördjupning:

- Projektsida om det samiska kulturlandskapet, med Stiftelsen Gaaltije som projektägare 2021–2025 [Det samiska kulturlandskapet | Program för att bevara, bruka och utveckla det samiska kulturlandskapet 2021–2025](#)

Tillämpa den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke

Inom ett urfolks traditionella marker är tillämpning av den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke (*free, prior and informed consent*, FPIC) central för markanvändningen.

Bestämmelsen ger i denna del uttryck för att det i Svenska kyrkans skogsbruk gäller att överenskommelse eller samtycke ska nås med berörd sameby vid markanvändningsåtgärder som har en direkt och betydande påverkan för renskötselns bedrivande.

Svenska kyrkans markförvaltning behöver leva upp till intentionerna i FPIC, såsom principen tolkas i internationell rätt. Enligt internationell rätt är syftet med dialogen att etablera ett samtycke och en process för att uppnå en överenskommelse som båda parter kan acceptera.

Grundläggande för FPIC-principen är dels principen om icke-diskriminering, dels urfolks rätt till självbestämmande. I självbestämmandet ingår bland annat rätten till ett värdigt liv, rätten till likvärdighet, rätten att kunna styra sin egen framtid och att vara delaktiga i beslut som rör urfolket inklusive beslut om nyttjande av naturresurser.

I FPIC ingår (1) rätten att bli konsulterad, (2) rätten till deltagande och (3) rätten till marker och resurser. För att principen ska anses respekterad behöver samtliga tre delar finnas med. Det innebär att urfolk ska kunna påverka en beslutsprocess och inte bara ges möjlighet att delta i processen eller bli hörda.

Med *fritt* menas bland annat att det inte förekommer några påtryckningar, att dialogen innehåller tillit och sker i god anda, att urfolket själv får välja hur den är representerad, samt att urfolket faktiskt kan påverka utformningen och uppföljningen av dialogen.

I begreppet *på förhand* ingår att urfolket ska ges förutsättningar att komma med så tidigt som möjligt i en beslutsprocess och ges tillräcklig tid för att kunna ta ställning till ett förslag.

Den information som lämnas ska vara tillräcklig, tydlig och saklig och urfolket ska också ges tillräckliga resurser för att kunna delta på ett likvärdigt sätt i processen. Informationen ska även vara tillräcklig för att belysa de frågor som är relevanta för att kunna ta ställning. Detta ingår i begreppet *informerat*.

Markanvändningsåtgärder som har en direkt och betydande påverkan för renskötselns bedrivande

I tolkningen av FPIC har en proportionalitetsprincip utvecklats. Den innebär att för nyttjande av naturresurser på urfolkets traditionella marker som innebär en direkt, betydande påverkan på urfolket, krävs ett fritt och informerat förhandssamtycke. För åtgärder som bedöms få mindre påverkan är kravet inte lika långtgående. För att kunna bedöma en föreslagen åtgärds påverkan behöver man beakta åtgärdens natur, dess omfattning, konsekvenser på kort och lång sikt och även graden av

påverkan på urfolkets kultur (FN:s råd för mänskliga rättigheter, 2018, A/HRC/39/62, punkt 35).

Fördjupning:

- Studie på engelska av FN:s råd för mänskliga rättigheter, *Free, prior and informed consent: a human rights-based approach* (2018) [Document Viewer](#)
- Rapport från FSC med utvärdering av dess princip 3, om erfarenheter från samebyar och skogsbruk (2025) [FSC Sveriges rapporter | Forest Stewardship Council](#)

9 § Om stiftet avser att sälja en prästlönefastighet, ska församlingen där fastigheten är belägen ges tillfälle att yttra sig i frågan.

Vid övergripande planering som avser förvaltningen av en prästlönefastighet av särskild betydelse för en församling ska stiftet föra dialog med berörd församling.

Församlingarnas inflytande i markförvaltningen

Bestämmelsens första stycke reglerar församlingarnas inflytande i markförvaltningen genom kravet att en församling har rätt att få tillfälle att yttra sig, när fråga om att sälja en prästlönefastighet inom församlingen uppstår.

Bestämmelsens andra stycke syftar till att stärka den lokala förankringen och församlingarnas delaktighet i förvaltningen av prästlönefastigheter samt att inkludera församlingarnas behov och intressen i planeringen och beslut. Det är inte minst viktigt i församlingar med tätortsnära skog.

Svenska kyrkans nationella nivå och stiftet har till uppdrag att stödja och främja församlingarna i den grundläggande uppgiften. Församlingen är därmed den centrala och grundläggande enheten i kyrkans organisationsstruktur. Därtill är församlingarna mottagare av förvaltningens avkastning. Församlingarnas behov och intressen bör därför tillmätas ytterligare betydelse i markförvaltningen, vilket även stämmer väl överens med prästlönetillgångarnas historiska ursprung från församlingarna.

Övergripande planering

Bestämmelsen ger i denna del uttryck för att en process för dialog med berörd församling ska etableras redan i planeringsstadiet för att i ett tidigt skede skapa förståelse för församlingarnas behov och intressen. Detta kan ge ökade förutsättningar för lokalförankrade beslut och transparens under planeringen av förvaltningen av prästlönefastigheter. Sådana dialoger blir också en naturlig del av de underlag som stiftet behöver inhämta för att kunna balansera de fyra hållbarhetsdimensionerna. Det innebär även en möjlighet att lyfta barnperspektivet och barn och ungas behov, vilket kan stärka barn och ungas inflytande i markförvaltningen.

En prästlönefastighet av särskild betydelse för en församling

Omfattningen av delaktigheten avgränsas i den här bestämmelsen till områden som är av särskild betydelse för en församling. En prästlönefastighet av särskild betydelse för en församling skulle exempelvis kunna vara områden runt en kyrkobyggnad eller områden som församlingen använder i sin verksamhet, såsom för pilgrimsvandring, friluftsgudstjänst eller i barn- och ungdomsverksamhet. Det skulle också kunna vara fråga om tätortsnära områden med höga rekreativvärden för församlingsbor eller finnas andra särskilda skäl för att en församling kan anses vara berörd.

Föra dialog med berörd församling

Med uttrycket dialog avses i den här bestämmelsen att det finns ett utrymme att utforma delaktighet utifrån de aktuella omständigheterna och på olika sätt i stiftet. Det är viktigt att stiftet redan i det initiala planeringsstadiet identifierar vilka områden som kan medföra behov av dialog och etablerar kontakt med berörd församling. Den närmare tillämpningen och omfattningen av bestämmelsen får utformas i förvaltningen över tid och genom samråd och uppföljning inom ramen för kyrkostyrelsens tillsynsansvar.

10 § Om en prästlönefastighet säljs eller exproprieras, om en naturtillgång upplåts eller något annat liknande görs i fråga om fastigheten, ska ersättningen för detta tillföras stiftets prästlönefond.

Prästlönefonder

11 § Varje år ska ett belopp motsvarande prästlönefondens värdeminskning på grund av inflationen avsättas från fondens avkastning till kapitalet.

12 § Fast egendom eller tomträtt som inköpts av medel ur en prästlönefond blir då en prästlönefastighet.

Församlingskyrkors och domkyrkors fastigheter och fastighetsfonder, m.m.

13 § Stiftet får besluta att förvaltningen av församlingskyrkors och domkyrkors fastigheter och fastighetsfonder ska stå under tillsyn. Stiftet får också reglera detaljer omkring tillsynen.

14 § Upphört att gälla.

15 § Lunds domkyrkas fastigheter och fastighetsfond ska förvaltas av Domkyrkorådet i Lund. För förvaltningen av fastigheterna och fastighetsfonden gäller det som sägs om prästlönefastigheter och prästlönefonder i 3, 4, 8 och 10–12 §§.

16 § Upphört att gälla.